

Co.
lectia
de economie

VALENTIN LAZEA

**O ISTORIE MORALĂ
A POLITICILOR
MONETARE
ȘI FISCALE**

PUBLICA

Cuprins

Prefață	7
Introducere: Moralitatea și economia	13
PARTEA ÎNȚĂI Moralitatea burgheză 1873-1914	
1. Perioada etalonului-aur (gold standard)	21
2. Influențe externe asupra moralității burgheze (1873-1914)	27
3. Moralitatea burgheză în domeniul economic (1873-1914)	37
4. Influența moralei burgheze asupra politicilor fiscale sub etalonul-aur	45
5. Înainte de etalonul-aur. Straniul caz al Uniunii Monetare Latine. Lecțiile Războiului Civil american ..	51
6. Influența moralei burgheze asupra politicilor monetare sub etalonul-aur	57
7. A reprezentat epoca etalonului-aur o perioadă a exploatării nemiloase a forței de muncă?	65

PARTEA A DOUA | Moralitatea predominant proletară 1914-1971

8. Perioada etalonului aur-valută (1914-1971)	69
9. Influențe externe asupra moralității preponderent proletare (1914-1971)	77
10. Moralitatea preponderent proletară în domeniul economic (1914-1971)	87
11. Influența moralei predominant proletare asupra politicilor monetare în perioada intermediară (1914-1971)	93
12. Influența moralei predominant proletare asupra politicilor fiscale în perioada intermediară (1914-1971)	103
13. A reprezentat ascensiunea nazismului o consecință inevitabilă a aplicării politicilor economice ortodoxe?	113

PARTEA A TREIA | Moralitatea consumeristă 1971-2022

14. Perioada banilor fiduciarți (1971-2022)	119
15. Influențe externe asupra moralității consumeriste (1971-2022)	129
16. Moralitatea consumeristă în domeniul economic (1971-2022). Revoluția ecologistă	147
17. Influența moralei consumeriste asupra politicii monetare (1971-2022)	153
18. Influența moralei consumeriste asupra politicii fiscale (1971-2022)	161
19. A greșit Nicolae Ceaușescu plătind întreaga datorie externă a României în anii '80?	169
Mulțumiri	173
Bibliografie	175

Prefață

Ne aflăm în fața unei cărți-eveniment, printre puținele de acest gen, după cunoașterea noastră, care subliniază legătura biunivocă dintre moralitate și economie. Autorul – un reputat specialist al Băncii Naționale a României – demonstrează prin ideile susținute în lucrarea de față că este și un foarte fin analist al acestei relații care a determinat, determină și va influența puternic acțiunile umane.

Construcția ideatică a autorului este fascinantă când ne poartă pașii prin Moralitatea burgheză (1873-1914), Moralitatea predominant proletară (1914-1971), Moralitatea consumeristă (1971-2022) în strânsă legătură cu economia și cu celelalte teme majore ale acestei cărți, care se citește cu bucurie de la primele și până la ultimele pagini. Cititorul este voit cantonat într-un univers ineluctabil legat de temele de interes major, tratate cu măiestrie de autor. Temele particulare, analizate în fiecare dintre cele trei părți majore ale cărții, au o logică proprie, originală și constructivă a abordării. O bibliografie atent aleasă și folosită face din lectură o plăcere a inițiaților. Între alte reușite notabile ale cărții este și aceea că autorul realizează

o excelentă analiză a raporturilor între kantieni și utilitariști, exemplificate prin economie și morală, pe tot parcursul cărții. În întreaga lucrare, analiza autorului este pertinentă și inteligent expusă, *sine ira et studio*. Autorul propune, ca o soluție universală, aplicarea principiilor kantiene (imperativele categorice) și în economie, nu numai în morală!

Omenirea există, lucrează și are o morală specifică epocii respective de mai multe mii de ani, dar i-au trebuit, de fapt, ultimele două secole – după cum subliniază și autorul – pentru a parcurge elementele esențiale ale moralității și ale economiei, așa cum le cunoaștem azi. Mileniul trei de la nașterea lui Hristos, cel mai profund prin implicarea științei, a tehnologiei și a cunoașterii, aduce – după cum constatăm zi de zi – mari schimbări planetare la nivelul moralității și al economiei: schimbarea paradigmatelor celor două domenii analizate în lucrare, cu tot cortegiul de fapte conexe pe plan economic, social și moral.

Perioada nouă a moralității și a economiei, în care am intrat odată cu anul 2000, a celor o mie de ani ai Erei Vărsătorului, este suficient de amplă pentru a face acum, dar mai ales în viitor, analiza efectivă a tendințelor manifestate încă din ultimele decenii ale secolului XX în moralitate și economie. Nu putem intui acum direcția predilectă a transformărilor majore pe care le va suporta umanitatea, care depășesc puterea de creație, înțelegere și cunoaștere actuală a omului. În ciuda uriașelor sale cuceriri științifice care i-au marcat evoluția, omul mileniului trei este încă un novice (un neinițiat): lipsa tot mai acută a resurselor (apă, aer, foc/petrol), accesul limitat la cunoaștere, exacerbarea unei morale vetuste, dar în curs de schimbare profundă, limitează plenar evoluția în spirală de până acum a omenirii. În aceste prime două decenii și prim secol al noului mileniu, ne aflăm în cea mai paradoxală situație

a existenței noastre universale: ieșirea din epoca risipei și intrarea în epoca cunoașterii și a moralității.

Omenirea se află în prezent într-o situație *sui generis*, nemaicunoscută în ultimii trei mii de ani: cea mai numeroasă generație de tineri din întreaga istorie a planetei este cea de astăzi, cu peste 2 miliarde de persoane din cele aproape 8 miliarde cât numără populația Terrei. Această cifră figurează în Raportul pentru 2023 al Fondului Națiunilor Unite pentru Populație, în care sunt analizate problemele adolescenților și ale tinerilor, pentru necesitățile cărora sunt alocate puține resurse. Fiecare al doilea tânăr trăiește în sărăcie. Anual, 14 milioane de femei tinere nasc, iar complicațiile din timpul sarcinii și al nașterii duc la mortalitate infantilă. Guvernele și statele lumii se confruntă cu costuri noi, antrenate de îmbătrânirea populației, o problemă importantă în special în Europa.

În Marea Britanie, 22% dintre băieți și 28% dintre fete sunt obezi sau supraponderali. Cele mai dezvoltate țări ale planetei sunt marcate cum n-au fost niciodată până acum de o „epidemie de obezitate”, cauzată de hrana ieftină și bogată în factori artificiali, dăunători sănătății umane. Reducerea volumului pachetelor de alimente este unul din cele șapte angajamente ale primei Carte a alimentelor și sănătății, publicate de Federația Britanică a Industriei Alimentare (*Food and Drink Federation - FDF*), care numără ca adepți giganți precum Coca-Cola, Kellogg's sau Nestle; FDF s-a angajat să renunțe la majoritatea automatelor de alimente instalate în școlile primare sau să eticheteze într-o manieră mai clară produsele alimentare pe care le vând companiile membre, toate acestea fiind și probleme legate de moralitate, în economia prezentului, ambele fiind azi în continuă și profundă schimbare.

În materie de noi căi de producție, outsourcingul sau delocalizarea (producerea de bunuri în afara surselor

tradiționale – concept recent intrat în dicționare) reprezintă o nouă tendință înregistrată la începutul mileniului al treilea. De exemplu, Bangalore, unul dintre cele mai mari orașe ale Indiei, are o regiune suburbană numită Electronics City, unde numeroși giganți ai domeniului, precum Hewlet-Packard și Motorola, au birouri; această zonă a orașului produce 32% din veniturile Indiei din outsourcing, venituri anuale care se cifrează la 12,5 miliarde de dolari SUA. Însă acest exemplu, care evidențiază evoluția economică a Indiei către podiumul avuției mondiale, este puternic marcat de moralitatea primordială a indienilor, fără egal în lume.

În noile condiții de moralitate descrise în carte, miturile societății de consum, ale societății industriale și postindustriale sunt spulberate; acestea au generat deficite bugetare publice excesive, de neimaginat (unul dintre criteriile de convergență la Uniunea Economică și Monetară Europeană este existența unui deficit bugetar public mai mic de 3% din Produsul Intern Brut). O tendință economică de amploare este cea legată de îmbunătățirile aduse mediului investițional în China și în India, care au determinat în aceste două țări, cele mai intens populate de pe Terra, cea mai substanțială reducere a gradului de sărăcie pe care lumea a experimentat-o vreodată.

Istoria individuală și cea colectivă sunt accelerate și dirijate. Oamenii sunt măcinați sistematic de o maladie a civilizației actuale, mai puternică decât COVID-19, SIDA sau SARS, ale cărei efecte nimeni nu le poate măsura concret – stresul cotidian, apărut în condițiile unei moralități îndoielnice. Cauzele stresului sunt diferite, dar consecințele sunt aceleași. În țările economic avansate, la baza stresului se află tehnologiile ultramoderne, intensitatea înaltă a muncii, ritmul accelerat de viață. În țările în curs de dezvoltare și subdezvoltate, cauzele stresului sunt determinate de precaritatea

economică și a nivelului de trai și de factorii legați de această precaritate – nesiguranța zilei de mâine, dificultatea de a găsi un loc de muncă, diferențele de gen, privațiunile cotidiene etc. Calamitățile naturale, inclusiv problemele climatice grave ale ultimilor ani, generate de reducerea stratului de ozon și de creșterea procentului de dioxid de carbon din atmosferă, catastrofele ecologice, accidentele, problemele de sănătate ale oamenilor sunt un grav factor stresant, indiferent de nivelul de trai al celor afectați. Omenirea începutului de mileniu este foarte stresată, iar stresul cotidian ne marchează puternic spirala genetică – ca urmare a acestor tendințe, în moralitatea și economia practicate de oameni se produc modificări substanțiale și ireversibile.

Adevărul faptelor umane este construit în timp, după unii specialiști fiind experiența istorică cea mai interesantă. Distanțarea adevărului de fals presupune existența unui sistem moral individual și instituționalizat. În acest nou sistem moral, voința de adevăr se schimbă de la o perioadă la alta, prin modul de funcționare a cunoașterii, dar și prin felul în care aceasta este valorizată și atribuită noului sistem moral. De-a lungul istoriei sale, omenirea a parcurs pas cu pas cerințele realizării unui progres economic general și necesar, ale cărui accelerare și intensitate au crescut an de an, dar care nu a fost suficient de bine susținut și de schimbări corespunzătoare în morala umană milenară, care a rămas aproape la fel ca în urmă cu sute de ani. Avem convingerea că ritmul schimbărilor și nivelul performanței realizărilor economice și al transformării moralei umane în acest secol nu numai că vor cunoaște schimbări semnificative, dar vor cuprinde tot mai mult și mai profund întreg ansamblul vieții economice și al tuturor activităților umane, indiferent de zona geopolitică și geostrategică planetară. Producerea, transmiterea și aplicarea

noilor achiziții ale economiei și ale moralității umane devin instanțe concrete care asigură formarea și evoluția fiecăruia dintre noi.

Suntem convinși, stimate cititor, că lucrarea de față ne introduce într-un nou univers, inefabil: universul nou al moralității și economiei – discipline științifice esențiale pentru orice specialist. De aceea nu pregeta să citești cu dezinvoltură această carte! Vei fi mai bogat în aplicarea forței cunoașterii, a înțelepciunii informațiilor dobândite și a frumuseții ideilor ilustrate cu măiestrie de autor! Trebuie să avem grijă și să acționăm, fiecare dintre noi în parte, pentru a evita situația sugerată în lucrare de autor și cu care ne-am putea confrunța în viitorul apropiat: „Când toți oamenii se transformă în mașini de calculat, spiritualitatea este alungată și omenirea se autocondamnă la dispariție!”

Prof. univ. dr. Emilian M. Dobrescu

Membru al Academiei Oamenilor de Știință din România

27 octombrie 2023

Introducere:

Moralitatea și economia

Moralitatea este o componentă a culturii care se schimbă – nu întotdeauna în bine – ca urmare a modificărilor din sfera tehnologică, politică, socială, familială sau a valorilor individuale. Dar și moralitatea exercită un efect de *feedback*, afectând toate instituțiile umane. În mod inevitabil, economia este supusă și ea influențelor unei moralități în schimbare.

De aproximativ două secole există o dezbatere între școala kantiană – conform căreia binele este definit în termeni de morală – și școala utilitaristă, conform căreia binele este definit în termeni de utilitate/plăcere. Autoarea Mary Douglas* scrie:

„Dezbaterea privind justificarea instituțiilor unei societăți este divizată între kantieni, care urmează un corp de principii universal acceptabile ființelor raționale, și utilitariști, care, fiind deja tributari principiului fericirii maxime, sunt mai preocupați de consecințele acțiunilor decât de principii. O parte discută despre merit și justiție, iar cealaltă despre nevoi și dorințe.”

În concepția lui Kant (numită și „teoria deontologică”), ceea ce contează în judecarea unei instituții sau a unei acțiuni este motivația care stă la baza acesteia. Iar **motivația** trebuie să fie în acord cu Imperativele Categorice, marile principii care

* Katherine E. Browne, B. Lynne Milgram (editori), *Economics and Morality: Anthropological Approaches*, AltaMira Press, 2009 (n.a.).

guvernează lumea și Universul. Un exemplu de Imperativ Categoriec (de neocolit în nicio împrejurare) este următorul: „Tratează întotdeauna persoanele ca pe niște scopuri în sine, nu ca pe niște mijloace pentru scopurile tale”. Cu alte cuvinte, viața oricărui om – oricât de umil – este sacră, ca fiind o fărâmă a acestui Univers și merită respectată ca atare, indiferent de circumstanțe. Desigur, într-o astfel de atitudine nu sunt greu de decelat influențe ale creștinismului. Pe de altă parte, un adept al utilitarismului nu se va da în lături de la a folosi/a exploata o altă persoană dacă aceasta îi aduce anumite câștiguri sau foloase. Pentru un utilitarist, judecarea unei instituții sau a unei acțiuni se face în funcție de **consecințele** acesteia. Un alt exemplu de Imperativ Categoriec kantian este: „Acțiunea ta să se bazeze pe legi universal valabile”. Și aici putem decela influențe creștine – legi universal valabile fiind precepte precum „să nu minți, să nu furi, să nu ucizi”. Nu exagerăm dacă spunem că abordarea kantiană este una preponderent spirituală – privind evoluția omului pe termen lung și posibilitatea răsplătii în viața/viețile viitoare. Opus acesteia, utilitarismul se concentrează preponderent pe avantajele materiale, obținute pe termen relativ scurt și fără vreo preocupare privind existența sufletului după moarte.

Nu este de mirare că în ultimele două secole, când am asistat la o „despiritualizare” a lumii, utilitarismul a avansat tot mai mult în detrimentul kantianismului. Un rol important în acest sens l-au avut filosofii și oamenii de știință, care au crezut că religia poate fi alungată din dezbaterile publice, nefiind altceva decât o colecție de dogme și de superstiții și că poate fi înlocuită de rațiune și de măsurătoare. Dar un rol la fel de mare l-au avut economiștii, care au utilizat masiv teoria utilitaristă pentru a compara între un bine (mai mare)

și un rău (mai mic) sau pentru a compara între diverse grade de utilitate.

Până la un punct, congruența dintre știința economică și utilitarism este justificată: într-o lume în care resursele sunt – în mod ontologic – rare sau insuficiente, calculul economic presupune compararea cost-beneficiu (dezutilitate-utilitate) a oricărei acțiuni umane. La fel cum, între utilizări alternative ale unei resurse, calculul economic presupune compararea diverselor beneficii (utilități) care s-ar putea obține. Mai mult decât atât, un studiu recent* arată că expunerea la proprietatea privată (ca opusă proprietății comunitare) îi face pe indivizi mai utilitariști când se confruntă cu dileme morale.

Un experiment desfășurat în Republica Benin a comparat răspunsurile formulate la o dilemă morală, pe de o parte, de indivizi care fuseseră împroprietăriți cu pământ cu nouă ani în urmă, iar pe de altă parte, de indivizi care rămăseseră într-un sistem colectiv de exploatare a pământului. Dilema morală (pe care am putea să o numim „Dilema șoferului”) solicita indivizilor să aleagă între: a) a continua să meargă cu mașina drept înainte, cu riscul de a omorî doi pietoni, și b) a vira brusc, cu riscul de a omorî un singur pieton.

În grupul proprietarilor de pământ, calculul utilitarist a fost mult mai pregnant decât în cazul colectivizilor; ca atare, ei au ales mult mai des varianta b), a uciderii unui singur individ pentru a salva viața altor doi.

Separat de aceasta, studiul a reliefat că introducerea drepturilor de proprietate i-a făcut pe indivizi să aibă conexiuni sociale mult mai slabe (în timp ce colectiviztii se supuneau, în continuare, obiceiurilor strămoșești și conexiunilor tribale). De asemenea, introducerea drepturilor de proprietate a dus

* Giuseppe Dari-Mattiacci, Marco Fabbri, „How Institutions Shape Morality”, în *The Journal of Law, Economics, and Organization*, volumul 39, numărul 1.

la transformarea în marfă (*commodification*) a multor aspecte ale vieții.

De aici rezultă că dezvoltarea capitalismului vine și cu bune, și cu rele (creșterea independenței individului, intrarea acestuia în relații interpersonale cu necunoscuți, bazată pe un cod de legi *versus* slăbirea conexiunilor familiale, transformarea unor aspecte ale vieții în „mărfuri” etc.).

Revenind la „Dilema șoferului”, să remarcăm că un kantian ar spune că ambele variante sunt inacceptabile, deoarece presupun sacrificarea de vieți omenești. Întrucât viața umană este sacră, ea nu poate avea un preț și, ca atare, nu poate fi comparată cu pierderea altei/altor vieți omenești.

În practica de zi cu zi, suntem de multe ori confrunțați cu astfel de dileme (chiar dacă nu atât de dramatice). O dilemă morală mult mai prezentă în societatea modernă este „Dilema avortului”. Un tată/cap de familie este pus să aleagă între: a) a păstra fătul cu riscul de a pune în primejdie viața mamei și viitorul copilului deja existent al acesteia și b) a avorta fătul, salvând viața soției și viitorul copilului deja existent. Alegerea variantei b) nu înseamnă o absolvire morală; din contră. Dar faptul că, de cele mai multe ori, facem alegeri de tip utilitarist (preferând să omorâm un om în loc de doi), nu ne face cu nimic mai puțin blamabili din punct vedere kantian/deontologic: va trebui să trăim cu vina și să o ispășim până la sfârșitul vieții, dacă suntem oameni și nu doar roboți/mașini de calcul.

Însă problema apare când tot mai mulți semeni de-ai noștri se transformă în astfel de mașini de calculat costuri și beneficii, neglijând complet orice conotații morale. Utilitarismul a încurajat calculul economic și decizia rațională, dar a izgonit responsabilitatea morală din sfera preocupărilor pentru foarte mulți indivizi. Profesii întregi se ghidează în prezent după precepte utilitariste, mai degrabă decât kantiene: politicienii, avocații, managerii etc. Problema este însă că și alte

grupuri – care în principiu ar trebui să respingă utilitarismul – îl îmbrățișează tot mai des: profesorii, ziariștii, serviciile secrete etc. Continuarea pe acest drum nu poate duce decât la descompunerea societății și la catastrofă. Când toți oamenii se transformă în mașini de calculat, spiritualitatea este alungată și omenirea se autocondamnă la dispariție.

Să recapitulăm: pe partea pozitivă, utilitarismul acceptă pierderi personale pe termen scurt (costuri mai mici) de dragul unor câștiguri colective mai mari în viitor (beneficii mai mari). Pe partea negativă, utilitarismul justifică eradicarea unor dușmani (de clasă, de rasă, de religie etc.) pentru a construi o lume mai bună pentru propriul grup. Astfel, utilitarismul găsește o justificare morală tuturor crimelor făcute în numele religiei, rasei, neamului, fascismului, comunismului, supremației omului alb etc. Totalitarismul este frate bun cu calculul utilitarist.

Și încă un avertisment cu privire la viitorul democrației: votul universal are o valoare atât timp cât este exercitat de un public educat, care știe să distingă între pierderile pe termen scurt și câștigurile pe termen lung și care – mai presus de orice – prețuiește viața și demnitatea tuturor indivizilor. Democrația exercitată prin vot universal, mai ales după Primul Război Mondial, a funcționat rezonabil de bine atât timp cât gradul de cultură și de educație al publicului, măsurat prin coeficientul de inteligență IQ, a cunoscut o creștere între 1905 și sfârșitul anilor 1980 (așa-numitul „efect Flynn”). Dar cu un public tot mai incult – după 1990 – și tot mai concentrat pe câștiguri pe termen scurt, democrația degenerază în populism, așa cum avertiza pe vremuri Platon. Din nou, educația – și mai ales educația spirituală – este cheia pentru ieșirea din această capcană.

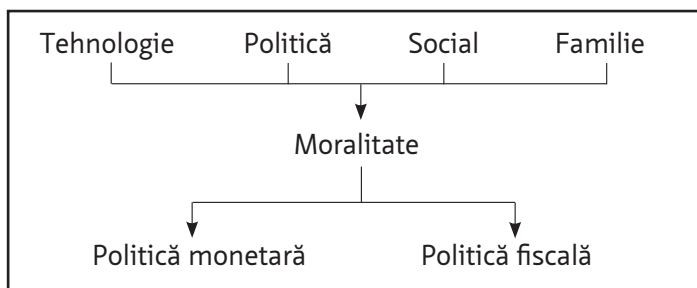
În acest volum, ne propunem să arătăm modul în care instituțiile sociale în schimbare din ultimii 150 de ani au

influențat – și au fost influențate de – moralitatea, care la rândul său și-a pus amprenta asupra politicilor monetare și fiscale.

Vom arăta în cele ce urmează că valorile morale din secolul al XIX-lea (perioada de avânt a burgheziei) sunt diferite de valorile morale din secolul XX (perioada de avânt a proletariatului, atât în democrațiile occidentale, cât și în dictaturile comuniste) și diferite de valorile morale din secolul XXI (perioada de avânt al marilor corporații și al consumerismului mondial).

Moralitatea în schimbare, de la epocă la epocă, influențează la rândul său modul în care sunt concepute și implementate politicile monetare și fiscale. Setul de interacțiuni este prezentat, schematic, în **Figura 1**.

Figura 1: Interacțiunea diverselor sfere social-economice

La rândul lor, politicile monetare și fiscale exercită un *feedback* prin care influențează moralitatea unei epoci, care la rândul său își pune pecetea pe aspectele tehnologice, politice, sociale, familiale, adică pe întregul comportament uman.

Cadrul temporal în care ne vom desfășura analiza cuprinde trei perioade, determinate în mare măsură de acest *feedback* exercitat de politica monetară asupra celorlalte aspecte menționate.

**Partea
întâi**

Moralitatea
burgheză
1873-1914

1 | Perioada etalonului-aur (gold standard)

Oficial, această perioadă se întinde între 1873 și 1914, cu precizarea că unele țări au adoptat etalonul-aur mult mai devreme. De exemplu, Marea Britanie a adoptat *de facto* etalonul-aur în anul 1717, în mod accidental: Isaac Newton, care în acel moment era șeful Monetăriei Regale, a fixat paritatea argint-aur la un nivel de 15,2 unități de argint per unitate aur, în timp ce pe piața liberă, rata de schimb era de circa 15,5:1. Astfel, a rezultat o supraapreciere oficială a argintului și, conform Legii lui Gresham, „moneda cea rea a alungat din circulație moneda cea bună”. În speță, moneda cea rea/depreciată (aurul) a alungat din circulație moneda cea bună/apreciată (argintul). Motivul era simplu: oamenii preferau să tezaurizeze monedele de argint și apoi să le vândă la prețul oficial, decât să le folosească în tranzacțiile de zi cu zi, la prețul pieței. Astfel, deși până în 1816 Marea Britanie a avut *de jure* un sistem bimetalist (aur și argint), *de facto* sistemul era unul monometalist (aur). Aprecierea argintului față de aur (numită și *agio*) a continuat pe parcursul secolului al XVIII-lea, întrucât, pe de o parte, a crescut volumul aurului în circulație în țările europene, ca urmare a exploatării noilor zăcăminte din colonii (precum „febra aurului” din Brazilia), iar, pe de altă parte, a scăzut volumul argintului în circulație în țările europene, acestea plătind în argint mărfurile importate din China (o prevestire a vremurilor prezente!).

În 1816, la un an după victoria în războaiele napoleoniene (și a creșterii de bogăție rezultante), Marea Britanie a trecut oficial la etalonul-aur, fiind primul stat din lume care a adoptat *de jure* monometalismul bazat pe aur. După 1850,

etalonul-aur a fost adoptat în coloniile britanice (printre care Australia, Canada, Indiile de Vest Britanice, Noua Zeelandă) și Portugalia, în timp ce restul țărilor lumii erau, în continuare, adeptele bimetalismului. Dar înainte de a vedea modalitatea prin care etalonul-aur a devenit global, este util să descriem succint modul de funcționare al acestuia.

Etalonul-aur avea un rol disciplinator asupra întregii politici economice, inclusiv asupra politicilor monetare și fiscale. Esența sa consta în faptul că un stat nu putea tipări mai mulți bani (de hârtie) decât îi permitea stocul de aur pe care îl deținea. Aceasta deoarece orice persoană fizică sau juridică deținătoare de bancnote era îndreptățită să solicite preschimbarea lor la bancă în cantitatea echivalentă în aur (o caracteristică ce avea să se piardă după Primul Război Mondial). Acoperirea integrală a banilor cu aur garanta două lucruri: că ministerele de finanțe nu aveau să finanțeze monetar deficitele bugetare și datoria publică, respectiv că băncile centrale nu aveau să crească masa de bani dincolo de acoperirea acestuia în aur, fapt ce făcea imposibilă inflația pe termen mediu și lung. Desigur, inflația era posibilă pe termen scurt, atunci când erau descoperite și exploatare noi zăcăminte de aur, iar emisiunea de monedă creștea corespunzător, uneori depășind ritmul de creștere al economiei. Dar pe termen mediu și lung, perioadele de inflație erau succedate de lungi perioade de stabilitate a prețurilor și chiar de deflație, fără ca aceasta din urmă să fie considerată o calamitate, ca în prezent.

O țară care suferea o pierdere de competitivitate (exporta mai puțin/importa mai mult), își vedea diminuată rezerva de aur (cu care plătiese mărfurile de import). Odată cu diminuarea rezervei de aur, trebuia scăzută cantitatea de monedă din economie, ceea ce ducea la o **scădere a prețurilor** (deflație) și,

uneori, la o **scădere a salariilor**, până la un punct în care mărfurile astfel ieftinite deveneau din nou competitive pe plan internațional, creșteau exporturile țării în cauză, se refăceau rezervele de aur și, odată cu ele, cantitatea de monedă din economie. Nu este de mirare, așadar, că în perioada etalonului-aur inflația medie anuală s-a situat în jurul valorii de 0,1% în SUA.

Pe lângă mecanismul de ajustare prin economia reală, prezentat mai sus, exista în subsidiar și un mecanism de ajustare financiară: țara care pierdea rezerve de aur putea să ridice dobânda de politică monetară (numită și taxa scontului) pentru a atrage noi capitaluri. Așa se explică faptul că, în perioada etalonului-aur, taxa medie anuală a scontului s-a situat în SUA la aproximativ 5%. O rată înaltă a dobânzii combinată cu o rată foarte scăzută a inflației avea atât efecte pozitive (era stimulată economisirea și acumularea internă de capital; erau stimulate și selecționate doar investițiile rentabile, cele care puteau avea o profitabilitate mare, care să permită plata dobânzii la împrumuturile contractate), cât și efecte negative (frânarea creșterii economice). Numai că în perioada respectivă lumea nu era obsedată – ca în prezent – de creșterea anuală a PIB; conceptul nici nu fusese inventat. Mai mult, omenirea ieșea din circa optsprezece secole în care bogăția individuală abia dacă crescuse, iar consumul de masă încă nu devenise scopul primordial al economiei. Oamenii se mulțumeau cu puțin și erau fericiți dacă le puteau oferi copiilor o perspectivă de viață marginal mai bună decât a lor.

După această succintă descriere a funcționării etalonului-aur, să ne întoarcem la istoricul acestuia. Putem spune că extinderea sa la nivel global în ultimul sfert al veacului al XIX-lea s-a datorat unui cumul de factori. Pe de o parte, descoperirile de noi mine de aur în California, în 1849, și în Australia, în 1851, au sporit considerabil oferta globală de